

'Als je pijn hebt ga je naar de dokter. Maar wat doe je met landschapspijn?'

Caspar loopt

Aflevering 53: Al tijden is in Friesland een levendig debat gaande over landschapspijn; nu nog daden.

Door: Caspar Janssen 8 augustus 2017, 02:00

We gaan er maar even bij zitten, onder een boom in de tuin van Theunis Piersma in Gaast. Het onderwerp landschapspijn moet besproken worden. Piersma is immers de bedenker van het woord. In het voorwoord van het boek *Vloeiend landschap* van Peter de Ruyter, over Friesland, schreef hij een paar jaar geleden: 'Als je pijn hebt ga je naar de dokter. Maar wat doe je met landschapspijn?' Het al eerder opgezette burgerinitiatief *Kening fan 'e Greide, Koning van de Weide*, vond toen al grote weerklank. De grutto als metafoor voor het kelderen van biodiversiteit vanwege de plankgaslandbouw. Het biljartlaken versus de bloemrijke weide, zo stond het in het juryrapport van de 'Anita Andriesenprijs voor ruimtelijke kwaliteit' die het initiatief onlangs kreeg van de provincie. De mensen achter de *Koning van de Weide*, onder wie Piersma, betrokken zoveel mogelijk mensen bij het initiatief. Ze werken nu samen met tientallen boeren om zowel ecologisch als rendabel te boeren.

Het begrip landschapspijn werd opgepikt door de *Leeuwarder Courant*. In die krant is nu al tijden een levendige discussie gaande, waarmee in elk geval het belang van een wakkere regionale krant is aangetoond. Een journalist van de krant, Jantien de Boer, schreef een erg goed boekje, *Landschapspijn*, waarin alle partijen aan het woord kwamen en alle dilemma's boven kwamen drijven. En op dit moment trekt toneelgroep Jan Vos Friesland en andere provincies door met *Koning van het Grasland*, theater op locatie, overal uitverkocht, van Engwierum, Minnertsga en Haskerdijken tot in het Drentse

Anderen en Donderen.

Caspar Janssen loopt een jaar lang door Nederland en brengt al doende het landschap in kaart, en daarmee de planten, dieren, mensen en kwesties van het Nederlandse land.

Dus zegt Theunis Piersma: 'Het is geweldig, er gebeurt zoveel, er wordt echt heel veel over gepraat, nu al een paar jaar, het leeft.' Maar ja, dat is praten. En nu? Hoe verder? Piersma: 'Nu moet er ook echt eens wat veranderen, een van de partijen moet in beweging komen. De banken, FrieslandCampina, de boerenorganisaties, de supermarkten, de politiek, ergens moet het gaan schuiven. Maar het gebeurt niet, ik zie het niet gebeuren. En dus gaat alles door zoals het ging.'

Dan springt hij op: 'Kom, ik zal je eens wat laten zien.'

'Ik heb het gevoel dat we bezig zijn met de algehele vergiftiging van het land'

Caspar loopt

Aflevering 54: bij biologen in Friesland rinkelen de alarmbellen.

Door: Caspar Janssen 9 augustus 2017, 02:00

Daar rijden we dan, over de nieuwe, verbrede weg buiten Gaast. Theunis Piersma: 'Overal zijn de oude landweggetjes kapot gereden door de steeds grotere melkwagens van Friesland Campina en enorme landbouwmachines.' Dat is nog het minste

probleem, zegt de bioloog, terwijl we de kilometers stukslaan langs weilanden en maisvelden. 'Zie jij ergens bloemen, zie jij kleur, behalve groen, zie je leven, zie je mensen, vogels? Maisvelden ja, dat is het nieuwste probleem, overal maisvelden.' Dan de neonicotinoïden, glyfosaat, de meststoffen, de productie van CO₂, de degradatie van de grond, vervuiling van het grondwater, enzovoorts. 'Ik heb het gevoel dat we bezig zijn met de algehele vergiftiging van het land.'

Waarom rinkelen de alarmbellen alleen in biologenhoofden?

Want: waar zijn de insecten? Al die onooglijke beestjes die zo belangrijk zijn in het voedselweb. Niet op de autoruit in ieder geval. Piersma wijst op recente berichten uit Duitsland: 80 procent afname van biomassa aan insecten in natuurgebiedjes in het verder agrarische landschap rond Krefeld sinds 1989. Piersma: 'Waarom wordt dat niet grootschalig onderzocht? Waarom rinkelen de alarmbellen alleen in biologenhoofden?'

Maar, zeg ik, boeren opereren binnen de grenzen van wat mag, en je kunt ze de vooruitgang toch niet onthouden? Piersma: 'Dit is toch geen vooruitgang. Dit is meer van hetzelfde. We zijn een lagelonenland geworden, hier in Workum produceren we nota bene een halffabricaat voor Japan! En vertel het maar eens aan de mensen die in deze gebieden moeten wonen. Het platteland raakt zijn scholen kwijt en wordt zo niet alleen onleefbaarder voor vogels en andere dieren, maar ook voor mensen.' Een lichtpuntje onderweg: 'Bij die boer heb ik laatst nog een bloemetje gebracht. Ik zag dat hij zijn bodems intact liet en zo veel grutto's in leven hield.'

Piersma's verhaal roept ook weerstand op. Maar, zegt hij, het is juist een verhaal voor beloning van vakmanschap van boeren. 'We moeten terug naar het gras, terug naar de bloemrijke weide als basis. We hebben nu overal tweehonderd koeien op grond die geschikt is voor honderd koeien. Daar komen eigenlijk alle problemen uit voort.'

En ja, hij is Fries, hij woont hier. 'Dus moet ik mijn stem wel laten horen.'

In mijn gedachten kleeft ik het Friese landschap weer aan

Caspar loopt

Aflevering 55: is het landschap uitgekleeft? Blijf positief denken en focus op de goede ontwikkelingen.

Door: Caspar Janssen 10 augustus 2017, 02:00

Ja, en dan sta ik bij het mooie kerkje van Ferwoude en vraag ik me af of ik nog wel onbekommerd door het Friese landschap kan lopen. Veel mensen kunnen het wel, zie ik. Ze rijden, varen en fietsen er deze zomerdagen doorheen alsof er geen vuiltje aan de lucht is, van haventje naar haventje, van pittoresk stadje naar schilderachtig dorpje.

Iedereen ziet ook iets anders natuurlijk. De één ziet dat het landschap groen is, en dat er voedsel wordt verbouwd, dus dan zal het wel goed zijn, want er zijn toch

milieuregels. De ander ziet dat het landschap is uitgekleeft, zoals dat heet, een landschap vol mest, bruin met een vette laag groen eroverheen. Parallele werelden, verschillende bubbels. Boerenorganisatie LTO Noord was vorige week oprecht verbaasd over de golf van verontwaardiging die uitbrak na haar oproep aan gemeenten op tijd de bermen te maaien. Geen idee dat veel mensen die wegbermen nu juist zien als laatste houvast voor wilde planten, vlinders en bijen op het platteland.

Bij Doniaburen loop ik de zeedijk op. Positief denken, focussen op de goede ontwikkelingen. Die zijn er ook. De provincie Friesland die van 'natuurinclusief boeren' een speerpunt heeft gemaakt, FrieslandCampina wil praten over een duurzamer toekomst, al die boeren die het wel degelijk anders willen en ook doen.

In mijn gedachten probeer ik het landschap weer aan te kleden. Ik word geholpen door het uitzicht op de Workumerwaard, buiten de zeedijk, beheerd door 't Fryske Gea. Ook hier was het ooit beter, maar toch: koeien op de dijk, kruidenrijk grasland. Ik denk de pinksterbloemen, de koekoeksbloemen en de grutto's van het voorjaar erbij en stel me voor dat een groot deel van het Friese boerenland er zo zou kunnen uitzien. Dan nog zou het meer dan voldoende zuivel kunnen produceren, mits je niet 60 procent wil exporteren.

Via De Tillefonne, een kerkepaadje door de weilanden, en dan sta ik opeens in de hoofdstraat van Workum, waar het toerismeseizoen in volle gang is. Ik heb nog tijd voor het Jopie Huisman Museum en daar kom ik opgewekt vandaan.

Gratis acrobatisch circus in zwaluwenhoofdstad Stavoren

Caspar loopt

Aflevering 57: dankzij dansende muggen en geschikte dakranden is Stavoren zwaluwenhoofdstad.

Door: Caspar Janssen 14 augustus 2017, 02:00

Een zomeravond op de dijk in Stavoren, het is warm, in het IJsselmeer wordt gezwommen, maar op de dijk zelf is ook van alles te beleven: het barst van de dansmuggen. En van de zwaluwen, boerenzwaluwen en huiszwaluwen. Ze scheren onder- voor, achter- en bovenlangs, onnavolgbaar, gratis circus. Heel veel huiszwaluwen. Hier wel. Van Ilja Sanders, die huiszwaluwen telt in de regio, begreep ik dat Stavoren de onbetwiste huiszwaluwenhoofdstad van zuid-West-Friesland is, 317 nesten telde hij hier dit jaar, dat is relatief enorm veel.

Stavoren wordt ook wel 'spinnenstad' genoemd, ook dat heeft te maken met die dansmuggen, die overigens niet steken. Het viel me al op in de Voorstraat, in het dorp, overal insecten op de ramen en op de autoruiten. Vage beelden uit mijn jeugdijaren. Waarom hier dan zo veel dansmuggen zijn, dat kon Ilja Sanders ook niet goed verklaren. Ja, het riet langs het IJsselmeer, daar zijn veel insecten, de combinatie water en windstromen wellicht.

Het zal, vermoed ik, ook te maken hebben met de ligging van Stavoren, de diepst uitstekende Friese punt in het IJsselmeer. Geregeld vliegen grote zwermen dansmuggen, ook wel zeemuggen genoemd, boven de zeedijk.

Maar huiszwaluwen zijn ook afhankelijk van mensen. Ze boetsen hun nesten onder de dakranden van huizen, zoals ze dat ooit onder rotsrichels deden. Vaak op het noorden, en dan nog wat beschut. Lang niet alle huizen zijn geschikt, maar ik zie verscheidene huizen in het oude dorp met meerdere nesten onder de dakrand. Bij het Doktershûs, aan de Schans, zelfs veel, 32 volgens Ilja Sanders.

In het oude stadje worden de zwaluwnesten ontzien. Nou ja, zegt Doede Bleeker, pleitbezorger van de huiszwaluwen in het dorp, terwijl hij een sjekkie draait voor zijn viswinkel in de Smidstraat: 'Soms ragt iemand de nesten weg bij zijn huis. Maar dan krijgt hij wel met mij te maken.' Want de huiszwaluwen horen er in Stavoren bij. Ze bestrijden trouwens ook muggen, denk ik er nog bij.

Later sta ik opnieuw op de dijk, de zon staat nu laag en honderden zwaluwen voeren nog altijd acrobatische toeren uit. Zo is het dus goed.

Van euforie naar wanhoop is een kleine stap

Caspar loopt

Aflevering 58: Na een biertje te veel in een 100 jaar oud café kan euforie snel omslaan in wanhoop.

Door: Caspar Janssen 15 augustus 2017, 02:00

Na de zwaluwen op de dijk van Stavoren stuitte ik aan de Schans 23 op een mooi café, café Max. Ik bewonderde de brandgaten van sigaretten in de oude wandschilderingen, hoorde dat het café dit jaar honderd jaar bestaat en bleef één biertje te lang zitten. Morgen een mooi stukje in de krant, het volgende stukje al af, dat hoef ik alleen nog even op te sturen, maar dat kan morgenochtend. Alles gaat goed.

Nu is het morgenochtend en de eerste mededeling komt rond acht uur. 'Zeg nooit zomaar banaan tegen een Chiquita en al helemaal geen 'grutto' tegen een Rosse.' Ik snap het meteen: er staat blijkbaar een verkeerde foto in de krant. Daarna blijven de berichten komen. Lezers die me er vriendelijk doch beslist op wijzen dat Anderen en Donderen in Drenthe liggen en niet in Groningen, zoals ik had opgeschreven.

Goed, van euforie naar wanhoop is een kleine stap; nu is het zaak de wanhoop te neutraliseren. Ik moet om negen uur het boemeltje naar Workum halen en voor die tijd mijn volgende stukje opsturen, maar de wifi van het hotel valt steeds uit. Ik open de kantelramen van mijn hotelkamer en zie onder me, in de dakgoot, een rijtje boerenzwaluwen. En op de dakrand, iets hoger, een rijtje huiszwaluwen. De boerenzwaluwen zijn druk in gesprek; de vogel die het hoogste woord voert, zit op een meter afstand, kijkt af en toe op naar die mensenkop boven hem, maar blijft gewoon zitten, en praten.

Verwarrend; dit strookt helemaal niet met mijn chagrijn. Anderen en Donderen waren niet eens nodig voor dat stukje, denk ik intussen. Ik had de namen toegevoegd omdat ze zo mooi Gronings klonken. Het scheelt verdomme ook maar 6 kilometer, ja, eigenlijk horen Anderen en Donderen gewoon in Groningen te liggen. Het is dus ook een beetje hun eigen fout.

De wifi doet het weer, ik stuur mijn stukje op, accepteer dat ik de trein ga missen en als ik mijn spullen bij elkaar zoek, vliegt opeens een boerenzwaluw mijn hotelkamer in en weer uit. En nee, ik hallucineer niet.

In de file in Friesland vanwege het Skûtsjesilen

Caspar loopt

Aflevering 59: in het weekeinde blijkt Friesland toch anders dan op doordeweekse dagen.

Door: Caspar Janssen 16 augustus 2017, 02:00

Ik loop doorgaans op doordeweekse dagen, maar dit weekend - deze zaterdag - word ik onrustig en rijd ik samen met een vriend naar Friesland voor een tochtje langs vogelkijkhutten aan de IJsselmeerkust. Allemaal plekjes waar ik niet aan toe was gekomen, of misschien niet aan toe zal komen. Bij Lemmer staat een file. Vanwege het Skûtsjesilen natuurlijk, ik wist het, maar blijkbaar had ik het verdrongen. Bij de bocht van Molkwart lopen we door een haag van harig wilgenroosjes en andere wilde planten naar de vogelkijkhut, kijken naar ganzen, aalscholvers en zwanen - het is niet de beste tijd van het jaar - en zien vooral veel kitesurfers verderop in het water. Een fleurig gezicht, al die zeilen in de lucht, maar ik snap dat vogelbeschermers er niet zo blij mee zijn.

Op de weg langs de dijk wielrenners en auto's, even later voor Stavoren opnieuw file. Met alle andere bezoekers worden we naar een parkeerplaats buiten het stadje geleid. Ik wilde nog even naar de dijk met zwaluwen, maar die is vandaag bezet met mensen, vanwege het Skûtsjesilen, het is deze

zaterdag in Stavoren te doen. Dan maar even langs wat nesten in het dorp en dan verder, naar de Mokkebank en de Steile Bank. Een opstopping in Warns, vanwege een ongeluk met een fietser. We staan stil ter hoogte van het voormalige Nederlands hervormde schooltje ('De Vreeze des Heeren is het Beginsel der Wijsheid'), nu in gebruik als opslagloods. Dan vogelhut De Mok (De Meeuw), die uitkijkt op de Mokkebank, een zandplaat die blijvend droog kwam te liggen na de afsluiting van de Zuiderzee. Ook hier is nu weinig bijzonders te zien, maar de kijkhut ligt op een mooie plek en ik neem me voor hier nog eens terug te komen.

Het is druk met auto's op de weg langs de dijk, we stuiten op een sliert solexen - de solexclub is op pad - en een sliert 2CV's, dat is vast de 2CV-club. Boven de dijk uit weer de zeilen van de kitesurfers. Op de snelweg terug naar huis weet ik weer waarom ik doorgaans op doordeweekse dagen loop.

De boer en de burger verstaan elkaar niet meer

Caspar loopt

Aflevering 60: In het mooie Hemelum wil een varkensfokker fiks uitbreiden, tot grote zorg van veel bewoners.

Door: Caspar Janssen 17 augustus 2017, 02:00

Ik ben op bezoek bij Angelique Matthijssen in Hemelum, waar ze al 25 jaar woont. Mooi dorpje aan de Morra, in natuurlijk en agrarisch gebied. Maar er is een probleem dat veel van de 640 inwoners bezighoudt. We gaan er even kijken, 300 meter buiten het dorp, bij een groot varkensfokbedrijf dat wil uitbreiden van 5.200 naar 8.700 varkens. Het bedrijf, de Hemelumer Hoeve, fokt biggen voor Topigs Norsvin, een van de grootste varkensfokkerijorganisaties ter wereld. Daarnaast produceert de Hemelumer Hoeve biggetjes die fokzeugen worden, die elders in Nederland Friberne-vlees leveren. Friberne roept associaties op met Fries en vrij en geboren, maar het is marketing, meent Matthijssen. 'Ja, de biggen krijgen naast het reguliere voer wat kruiden. Dat is het dan.' Een andere dorpsbewoonster zegt het fermer: 'Het is gewoon bio-industrie.'

Veel dorpsbewoners zijn tegen de uitbreiding, vanwege de stankoverlast, vanwege het verkeer en omdat ze geen 'Klein Brabant' willen in Gaasterland. De boer redeneert op zijn beurt dat uitbreiding de geuroverlast juist zal verminderen, omdat hij nieuwe luchtwassers gaat plaatsen. 'Wat me zo spijt, zegt Angelique Matthijssen, 'is dat je elkaar niet meer verstaat. Boeren zeggen: wij zorgen voor eten en burgers zeggen: jullie zorgen

voor overproductie en overbemesting. De verhoudingen zijn zoek, evenals de menselijke maat, de natuurlijke maat. Het is niet meer behapbaar. Zo'n klein dorp en dan zo'n industrieel boerenbedrijf, vlak bij school, vlak bij de peuterspeelzaal. Niet de behoefte is bepalend, of het landschap, of de gemeenschap, maar de productie, het bedrijfskundig perspectief. Boeren uit Brabant kopen hier grond omdat ze dan meer mest kwijt kunnen. Wie snapt dat nog?'

Matthijssen is niet het type actievoerder, ze is eerder bedachtzaam. Ze begrijpt de boer ook wel. Hij kijkt als ondernemer, zo gaat dat, alles is op groei gericht. In het dorp zijn ook mensen die zeggen: je kunt dat toch niet weigeren aan een dorpsgenoot. 'Maar ja, de provincie wil toe naar natuurinclusief boeren. Daar moet je dan toch een keer mee beginnen.'

In Hemelum zijn hobbyimkers, bijentuinen en biologische moestuinen. En dus deze varkensfokkerij die wil uitbreiden. Twee werelden, en een gemeentebestuur dat moet beslissen over een probleem dat in feite gemeenteverstijgend is.

Ik ben vooral blij dat niemand me ziet, al worstelend met de mais

Caspar loopt

Aflevering 61: de wandelaar heeft het zwaar in het zo mooie Gaasterland.

Door: Caspar Janssen 18 augustus 2017, 02:00

Het gaat vandaag van Stavoren naar Oudemirdum en voor het evenwicht zouden wat positieve observaties op zijn plaats zijn. Maar het wil gewoon niet zo lukken. Ik zou liegen als ik het eerste deel van het traject, van Stavoren tot Mirns, zou aanbevelen. Misschien zijn sommige delen van Nederland ook beter geschikt voor fietsers, auto's, motoren en landbouwvoertuigen. Ik kom ze in ieder geval volop tegen, die andere weggebruikers.

Het is ook maar mijn particuliere observatie. Ik loop over de rechte dijk en zie rechts een stilstaande zoetwaterplas waar vroeger de zee was, en links leeg, stil, levenloos boerenland. Anderen lopen op de dijk en zien een groot IJsselmeer waar je kunt zwemmen en zeilen, en een groen, weids Fries landschap. Dat is óók waar.

Bij de Roode Klif, een 10 meter hoge keileembult, staat een zwerfsteen, een monument voor heldhaftige Friezen die de Hollanders versloegen bij de slag om Warns. 'Leaver dea as slaef.' Het oude vissershaventje van Laaksum is een leuke plek. Ik drink hier koffie, het is er aangenaam rommelig, ik ontwaar zelfs oeverzwaluwen.

Dan een vervelend stuk, over de weg tot Mirns. Het landschap begint te glooien, Gaasterland dient zich aan. Hogere zandgronden op keileemruggen, opgestuwd in de Saalien-ijstijd, met bossen, geplant tegen zandverstuivingen.

In Mirns, ter hoogte van een theetuin, even een prachtig doorkijkje over een bloemrijk graslandje naar het IJsselmeer. Maar ook de maisvelden dienen zich aan, overal muren van mais.

Gaasterland is recreatiegebied, bij 't Mirnser Klif wordt gezwommen op een strandje, over een recht pad loop ik door het Rysterbosk, een druk wandelbos. In Rys: horeca, een camping en een speelpark. Over de Zuiderfennenspolder had ik gelezen dat ik hier 'natuurlijke' en bloemrijke akkers zou zien, maar ook hier: raaigras en mais.

Vlak voor Oudemirdum leidt het Zuiderzeepad dwars door een maisveld, een minispoor. De mais staat meer dan manshoog, ik hou de armen voor me uit om de bladeren af te weren. Er zijn vast mensen die dit ervaren als leuke Hollandse jungle, maar ik ben vooral blij dat niemand me ziet, al worstelend met de mais.

Wat er gebeurt als je boeren de lakens laat uitdelen

Caspar loopt

Aflevering 62, waarin we stuiten op een monument geplaatst door verontruste Gaasterlanders.

Door: Caspar Janssen 21 augustus 2017, 02:00

Aan het Huningspaed bij Oudermirdum, Friesland, staat in de berm een grote schilderijlijst met de Friese vlag erin verwerkt, pal voor een maisveld. Het blijkt een monument. Ik lees de intrigerende verklarende tekst op een bordje:

'Deze lijst is gemaakt in een paar uur. Dit landschap is door boeren geschilderd in de loop der jaren! In Den Haag bedacht men dat het anders moest, een waanzinnige gedachte. Ze meenden dat het mooier en beter zou kunnen. De Gaasterlanders hebben zich hiertegen massaal verzet en de aanslag kunnen voorkomen. Gaasterland is mooi, en dat houden we zo.'

Was getekend: I.V.G.

Ik ga even op het bankje zitten, vanwaar je goed tegen de eerste rijen manshoge mais kunt aankijken, en laat de tekst en het levende kunstwerk, de uitsnede van het maisveld, op me inwerken. I.V.G. staat voor: Initiatiefgroep Verontruste Gaasterlanders. De groep 'boeren en burgers' verzetten zich halverwege de jaren negentig met succes tegen de natuurplannen in Gaasterland. In het kader van wat toen nog de ecologische hoofdstructuur (ehs) heette, zou boerenland worden omgevormd tot natuur of natuurvriendelijk boerenland.

Een logische gedachte, als je met een macroblik kijkt. In de dagen dat ik nu door Gaasterland loop, zie ik de contouren van een van de parels van Nederland. Een glooiend landschap met bossen en velden, dat afloopt naar het IJsselmeer, waar zowaar kliffen zijn, door de Zuiderzee gevormde uitsparingen in keileem uit de ijstijd. De schrale zandgrond hier leent zich uitstekend voor bloemrijk grasland, waarover je dan zou kunnen uitkijken over het IJsselmeer, in potentie een magnifiek plaatje. Het liep dus anders. De Gaasterlanders waren de eersten die zich met succes verzetten tegen de Hollandse natuurplannen, de beleidsmakers zwichtten simpelweg. De afspraak werd gemaakt dat de boeren en burgers het zelf zouden doen, dat ze zelf in de weer zouden gaan met agrarisch natuurbeheer. Om de overwinning te vieren plaatsten ze 'in een paar uur' dit 'ehs-monument'.

Gezien door een postmodernistische bril is het als kunstwerk wel geslaagd. **En verder laat het goed zien wat er gebeurt als je boeren de lakens laat uitdelen.**

Je verwacht het niet in Nederland: een échte klif

Caspar loopt

Aflevering 63: Het Oudemirdumer Klif, het pronkstuk van Gaasterland, doet buitenlands aan.

Door: Caspar Janssen 22 augustus 2017, 02:00

Je moet, zeg ik tegen mezelf, wel corrigeren voor het seizoen. Gaasterland komt het slechtst tot zijn recht in augustus en september, wanneer de mais - voer voor de uit de voegen gebarsten veestapel - je overal het zicht ontnemt. In het voorjaar is het hier ongetwijfeld het mooist. Dat denk ik ook als ik op een zaterdagmiddag bij het Oudemirdumerklif sta, het pronkstuk van Gaasterland.

Het Klif was in de jaren dertig van de vorige eeuw een van de eerste aankopen van Natuurmonumenten. Niet voor niets, want het is zowaar een echt klif, dat bestaat uit opgestuwd keileem en steeds weer door de Zuiderzee werd bewerkt. Je verwacht het niet in Nederland, en al helemaal niet in Friesland, maar het is toch echt waar. Ik waan me even in het buitenland, ergens aan zee - al werkt de rij windmolens in het westen, langs de kust tot Urk, dan weer ontvullend. Net als de kitesurfers die ik in het oosten zie en natuurlijk het IJsselmeer zelf, dat geen zee meer is, maar een tamme waterplas die niet meer inwerkt op de kust.

Het strand voor het klif heet tegenwoordig het 'Groene Strand', omdat het begroeid is geraakt. Die vegetatie is bijzonder. In het voorjaar barst het van de kleuren; dan bloeien orchideeën, rivierplanten en plantsoorten die het goed doen op kalkarme, schrale grond. Op de houten palen van de oude zeezuivering groeien zelfs nog zoutminnende plantjes. In het najaar, de trekvogeltijd, verzamelen zich hier duizenden zangvogeltjes die het IJsselmeer over moeten; in de lente broeden kneutjes in de meidoorns.

Caspar Janssen loopt een jaar lang door Nederland en brengt al doende het landschap in kaart, en daarmee de planten, dieren, mensen en kwesties van het Nederlandse land.

Nu, in de zomer, stel ik me tevreden met de honderden rondcirkelende boeren-, huis-, en oeverzwaluwen. Westwaarts, in het IJsselmeer, ligt de Steile Bank, een zandplaat die dienstdoet als pleisterplaats voor vogels, waar visdiefjes broeden en de reuzenstern regelmatig wordt gespot. Veel ruiende zwanen ook. Als ik over het land uitkijk, vanaf de door Natuurmonumenten aangelegde tuinwallen, zie ik graslandjes met meidoorns en eiken die in de verte uitlopen richting zee, pardon, het IJsselmeer. Ik corrigeer voor het seizoen en zie een prachtig landschap. Dan is het glas ook eens halfvol.

Ik heb niet zo'n talent voor het herkennen van vogels

Caspar loopt

Aflevering 64: het blijft wandelen en turen en maar wachten tot je het allemaal doorziet.

Door: Caspar Janssen 23 augustus 2017, 02:00

Ik heb het over huiszwaluwen, boerenzwaluwen en oeverzwaluwen aan de Friese IJsselmeerkust alsof het niets is; ik kan ze blijkbaar met het grootste gemak van elkaar onderscheiden, maar dat gemak is dus schijn. Het aardige van deze tocht door Nederland is dat ik word gedwongen - of mezelf dwing - om goed te kijken, maar een bijzondere aanleg voor het determineren van vogels heb ik niet.

Vogelkennis moet je opbouwen. Idealiter begint het in je jeugd - bij mij niet - dan gaat het min of meer vanzelf. Eerst een paar vogels in de omgeving, kennis vergaren over biotopen, gedrag, zang en andere geluidjes, en zo wordt het almaar makkelijker om te reduceren en deduceren.

Maar dan nog is er de factor aanleg. Dat ik niet zo'n talent heb, merkte ik al vele jaren geleden. Ik was in Spanje al dagen met mijn kijker naar zwaluwen aan het turen rond het huisje waar we verbleven en ik kwam er maar niet uit of het nu boeren- of

huiszwaluwen waren. Echte vogelaars slaan zich nu op de knieën van het lachen, maar ja, je moet ergens beginnen.

In het vogelboekje dat ik steeds tevoorschijn haalde, zag ik het verschil wel, het is overduidelijk. De witte stuit van de huiszwaluw, de diepgevorkte staart met lange punten van de boerenzwaluw, de rode kin, et cetera. Verschillen te over. Maar als ik dan naar buiten liep, zag ik het weer niet.

Op dag drie vroeg ik het aan Mariola, mijn vriendin. Zij weet niets van vogels, maar des te meer van vormen, ze is als ontwerper visueel ingesteld. Ik liet haar de twee vogels in het vogelboekje zien en wees toen in de lucht. Ze had mijn kijker niet eens nodig om vast te stellen: boerenzwaluwen.

Ik ploeter dus voort. Maar het mooie is: op een bepaald moment - dat is echt een moment, een doorbraakmoment - valt het kwartje en dan weet je het, voor altijd.

Dat is dus eigenlijk wat ik doe als ik buiten loop en rondkijk: wachten tot het kwartje valt.

De boswachter in Friesland moet geduldig zijn

Caspar loopt

Aflevering 65: Natuurbeheer in Friesland is een kwestie van een lange adem.

Door: Caspar Janssen 24 augustus 2017, 02:00

Ach, het Oudemirdumer Klif, het is natuurlijk de geschiedenis die de plek interessant maakt. Je kunt je op een bankje een voorstelling maken van hoe het ooit was, hoe de Zuiderzee hier tegen het keileem sloeg, waardoor de fossiele resten uit de voorlaatste ijstijd zichtbaar bleven. Nu is het een herinnering aan een natuurbeeld uit het verleden. Ik ga er nog een keer naartoe, met Sander Veenstra, de jonge boswachter van Natuurmonumenten. Veenstra is wat je noemt een realist, hij komt zelf uit een boerenfamilie en weet hoe de verhoudingen in Friesland liggen.

'Gaasterland is versnipperd', zegt hij gelaten. 'De grote natuurplannen gingen niet door, maar op kleine schaal kunnen we nog wel iets bereiken.' Ik wijs op een aardig grasveldje bij het Klif. 'Ach, dat zou nog zo veel mooier kunnen. Als je hier stopt met bemesten, heb je binnen een paar jaar een fantastisch weiland.' Maar, legt hij uit, er zit nog een oud pachtcontract op met een boer. 'Vijftig jaar geleden deden we dat nog, contracten afsluiten zonder veel beperkingen, toen bestonden landbouw en natuur nog gewoon naast elkaar, toen was er nog geen mestprobleem.'

Natuurbeheer in Friesland, het is een kwestie van niet al te hoge ambities hebben en heel geduldig zijn, weet Veenstra. 'We wilden laatst een bosrand opknappen, diverser maken. Door een boer dan een extra stuk grond te verpachten, kunnen we hem

bewegen om naast dat bos geen mest uit te rijden.' Kleine stapjes vooruit. Maar verder maakt hij zich geen illusies. 'De landbouw gaat alleen nog maar intensiever worden.'

Even later, een veldje dat wel bij Natuurmonumenten in beheer is. Veenstra wijst: grasklokjes, schapenzuring, vertakte leeuwentang en reukgras. Een haas vlucht weg door het hoge gras. De uitlopers van een grote dassenburcht in een hakhoutbosje, waar zich ook vaak reeën schuilhouden. De dassenburcht loopt door tot in het maisveld van de boer achter de bomenrand. 'Deze boer vindt het prima. Het hoort erbij, zegt hij. Dat vind ik dan weer mooi, dat zie ik als een meevaller.'

De rust van een libellenreservaat is goed voor je humeur

66: het is stil in het libellenreservaat. Toch: hier gebeurt wat. Insecten, vogels. Goed voor je humeur.

Door: Caspar Janssen 25 augustus 2017, 02:00

Niet al te goed gehumeurd loop ik tegen het einde van de warme middag even De Wyldemerk binnen, een natuurgebiedje niet ver van Rijs en Oudemirdum. Hier is vroeger zand afgegraven, wat overbleef zijn plassen, poeltjes en vennen. Een deel van het gebied - een grote plas - is in gebruik voor allerlei waterrecreatie. Ook nu wordt er gezwommen en van aangemeerde bootjes gesprongen, maar ik sla af richting het gedeelte waarvan ik haast zeker weet dat er niemand is: het libellenreservaat.

Langzaam maar zeker sterven de watersportgeluiden weg en hoor ik alleen nog het gekraak van takken die uit bomen worden getrokken door Nederlandse landgeiten. Even later loop ik wat koeien tegen het lijf die het gebied ook begrazen. Samen staan we uiteindelijk bij een informatiebord.

De Wyldemerk is het eerste officiële libellenreservaat van Nederland. Dat werd het nadat leden van de Friese libellenwerkgroep 'De Hynstebiter' maar liefst 34 libellensoorten in dit gebiedje ontdekten, waaronder bijzondere als de gevlekte witsnuitlibel en de vroege glazenmaker. Sindsdien beheert Staatsbosbeheer het gebied met het oog op het welbevinden van de libellen, vandaar ook de geiten en de koeien die voorkomen dat het gebied dichtgroeit.

Het gaat even niet om het zien van bijzondere soorten, wel om weer eens in een gebied te lopen met natuurgeluiden.

Ik volg de blauwe paaltjes, van plas naar poel, langs een vaart en voorbij een vennetje. Het libellenseizoen is alweer bijna voorbij, ik zie slechts gewone oeverlibellen en - zo meen ik - paardenbijters. Maar het gaat ook even niet om het zien van bijzondere soorten, wel om weer eens in een gebied te lopen met natuurgeluiden. Stille bossen zijn er ook, maar hier, vanwege het water, de gevarieerde begroeiing en de open plekken, weet je: hier zijn insecten, libellen en vlinders, en dus ook vogels, hier gebeurt wat.

En inderdaad: alarmerende gaaien, groepjes mezen, vinken, fitis, boomkruiper, gewone vogelgeluiden. Ik hoop een beetje op een ijsvogel, of een boomvalk, libellenjager bij uitstek, maar dat gebeurt natuurlijk niet. Even op een bankje bij een vennetje, dan nog wat poeltjes langs en dan weer weg. Net het wandelingetje dat nodig was om de dag goed te maken.

Als de boeren beginnen te spuiten, stort de boel steevast in elkaar

Caspar loopt

Aflevering 67: lelieteelt tiert welig in Gaasterland, maar bewoners en bijen zijn daar minder blij mee.

Door: Caspar Janssen 28 augustus 2017, 02:00

Op de plek waar je het paadje naar de Oudemirdumer Klif kunt nemen ligt een veld met lelies. Een nog nieuwe ontwikkeling op de hogere zandgronden, ook in Gaasterland: lelieteelt. Die gaat gepaard met relatief intensief gebruik van pesticiden en ik herinner me een voorval hier, een paar jaar geleden, toen omwonenden tijdens een zandstorm een laag gif vanuit een lieldveld over en in hun huizen kregen. De gevolgen: irritaties aan huid en luchtwegen, kinderen onder de uitslag, dode goudvissen, een bewoner viel flauw toen hij het giftige middel, metam-natrium, inademde.

Omdat ik toch maar even ga informeren hoe het er nu voor staat zit ik een paar dagen later bij Theo en Gé de Zwart in Oudemirdum. Hun tuintje ligt op 5 meter afstand van het maisveld dat het zicht op het IJsselmeer - en het lieldveld - ontnemt. Het minste van drie kwaden, zegt Theo. In mais zit weliswaar geen leven, maar als hij lelie- of aardappelteelt voor de deur heeft, wordt er iedere week gespoten.

De Zwart is hobby-imker, hij en zijn vrouw wonen nu dertig jaar in dit huisje en het verhaal is eigenlijk simpel, zegt hij. 'De eerste vijftien jaar had je hier weilanden met koeien en ging het prima met de bijen. Maar sinds de aardappels, de lelies en de mais krijg ik geen koninginnen meer groot.'

Ik loop met hem mee, naar een paar bijenkasten en een waterbak. 'Daar zit nu leidingwater in, maar ja, bijen drinken ook uit de dakgoten.' En De Zwart is ervan overtuigd dat er gif zit in het water in die dakgoten, gif dat overwaait vanaf de lieldvelden. Tot zijn spijt heeft geen enkele instantie het water tot nu toe willen onderzoeken.

Hij heeft bijen vanaf eind juli, begin augustus, ze komen de winter goed door, maar vanaf april, als de boeren beginnen te spuiten, juist in de periode dat bijenvolken groot moeten worden, stort de boel steevast in elkaar. 'De koninginnen krijgen te weinig eitjes, en dus te weinig werksters. Uiteindelijk doden die werksters de koningin. Zo triest is het.' En dan is dit nog maar de helft van het verhaal.

Dat je niet meer milieuvriendelijk kunt imkeren, dat is toch de omgekeerde wereld

Caspar loopt

Aflevering 68: Theo de Zwart, hobby-imker in Oudemirdum, voert een eenzame strijd tegen landbouwgif.

Caspar Janssen 29 augustus 2017, 02:00

Het is niet alleen het landbouwgif dat de bijen van Theo de Zwart, hobby-imker in Oudemirdum, parten speelt, er is ook een gebrek aan voedsel voor de bijen, meent hij. 'De bijen vinden geen nectar in de maïsvelden, niets in de lelie- of aardappelvelden, en ook niets in de weilanden met turbogras. Blijft over het dorp zelf, de tuinen, maar dat is niet voldoende.'

De Zwart is vasthoudend, vooral in zijn strijd tegen het landbouwgif. Dertig klachten diende hij al in bij de Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit, slechts één klacht werd gehonoreerd, maar hij geeft niet op, goed onderzoek is volgens hem nooit gedaan. 'Dat je niet meer fatsoenlijk, milieuvriendelijk kunt imkeren, dat is toch de omgekeerde wereld.'

Voor dat verbod op die grondontsmetter, metanatrium, die voor zoveel gezondheidsklachten zorgde in Oudemirdum, sprak een kamermeerderheid zich uit. Toch is het er niet gekomen. Sterker, in de rest van Europa is het middel taboe, alleen Nederland heeft een ontheffing. De Zwart: 'En dan zijn er nog de varianten erop, en het andere gif.' Voor de duidelijkheid: van het lievald bij het Oudemirdumer Klif, in het zuidoosten, heeft hij nu geen directe last. 'Maar die teelt rouleert steeds. Want na één jaar lelies telen is alle bodemleven weg.'

Hij leidt me intussen langs dode bladeren aan de wilde wingerd, een morsdode Tradescantia, dode laurierbladeren en dode bladeren aan delen van de beuken bij hun huis, naast de schommel voor de kleinkinderen. 'En al die plekken liggen precies in de luchtstroom bij wind uit het zuidwesten, waar vorig jaar de lelies stonden.'

De schommel in de tuin van de familie De Zwart.

Hij is zeker niet de enige die zich zorgen maakt, zegt hij. 'Maar sommige mensen hebben zich meer opgewonden dan goed voor ze is. Anderen zijn bang. En ja, in het dorp zelf denken veel mensen dat het wel meevalt.'

Ik kijk nog eens naar dode bladeren in de beuk en vermoed dat het moeilijk zal zijn om van alles de precieze oorzaak vast te stellen. Je kunt zelfs niet uitsluiten dat er iets anders aan de hand is. Maar ja, daar kom je dus alleen achter als je dit soort klachten serieus onderzoekt.

'Balk zou een van de mooiste gebieden van Friesland kunnen zijn'

Caspar loopt

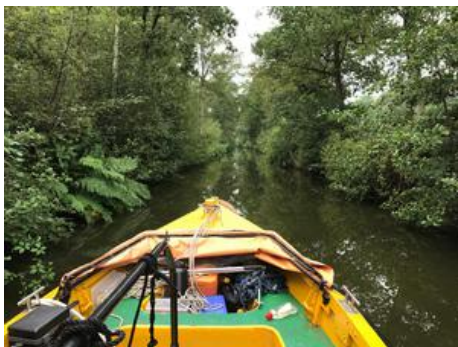
Aflevering 69: varen door schilderachtig Balk in Gaasterland. Dit zou het mooiste stukje Friesland kunnen zijn.

Door: Caspar Janssen 30 augustus 2017, 02:00

Je moet Friesland natuurlijk ook eens vanaf het water zien, en dus komt het goed uit dat Fêdde Bergsma uit Ruigahuizen voorstelt vanaf het Slotermeer met zijn oude loodsbootje het riviertje De Luts af te varen richting Wyldemerk, Gaasterland in. Dus wachten we op deze mooie zaterdag voor de twee brugjes in Balk totdat de vrijwillige brugwachter de brugjes ophaalt en varen we door het dorpje dat in de 18de eeuw welvarend werd door de boterhandel, totdat de Friezen water aan hun product toevoegden, waardoor de Engelse afnemers overstapten naar Deense boter.

Herman Gorter ontleende inspiratie aan Balk voor zijn beroemde gedicht Mei, en daar is iets bij voor te stellen als we door het beschermde dorpsgezicht varen. Het gaat nog een tijdje gelijk op met een drukke weg, we kijken naar de opbouw van het Trekkertrekfestival ter rechterzijde van het riviertje, beetje bij beetje zakken we dan weg in Gaasterland, dat geleidelijk oploopt aan weerszijden van het riviertje.

Heel even wordt het dan rustig, varens langs de kant, overhangende bomen, bosjes en dan zowaar een doorkijkje over een mooi veldje omgeven door bosranden. We passeren de plek waar onlangs een otter werd waargenomen en dan varen we de plas van Wyldemerk op, waar oeverzwaluwen over het water scheren. Nog een stukje door, maar dan zitten we alweer tussen de maïsvelden en draaien we om.

'Gaasterland is versnipperd', zegt Fêdde Bergsma. 'Dit zou, als je ervoor kiest, een van de mooiste gebieden van Friesland kunnen zijn.'

Bergsma komt uit de buurt, ging naar Amsterdam, kwam weer terug en zag hoe het landschap was veranderd. Op zijn eigen terrein richtte hij een particulier mininatuurgebiedje in, waar inmiddels tachtig soorten wilde planten bloeien.

Van een boer zou hij nog meer grond kopen, totdat de gemeente er een industriegebied bedacht en de boer de grond voor meer geld aan de gemeente verkocht. Het industriegebied kwam er nooit, maar ook de nieuwe natuur van Bergsma niet.

Toch houdt hij de moed erin: 'Friesland moet iets. Toerisme en landbouw zijn allebei belangrijk voor onze economie, samen zou je het land weer mooier moeten maken.'

Tuinieren op een eilandje, zo kun je op kleine schaal nog wat bereiken

Caspar loopt

Aflevering 70: Eindelijk een mooi doorkijkje. Op de jeneverdyk zie je hoe mooi Gaasterland zou kunnen zijn.

Door: Caspar Janssen 31 augustus 2017, 02:00

Van Oudemirdum naar Sondel, zo ongeveer door het hart van Gaasterland. Door bossen, nou ja bosjes. Over het Heidepad, net voor camping De Wigwam, een zandpad langs de Nijemardumerheide. Vroeger was hier heide, nu is het bos. Een zijpad in, richting wat plasjes die ik op satellietbeelden zag, maar de plasjes blijken op een golfbaan te liggen. Dan maar weer afslaan. Twee reeën kijken me een tijdje verbaasd aan en springen dan toch maar weg, zo hoort dat nu eenmaal. Er liggen nog wat veldjes in dit bos, vaak zijn dat de mooiste plekken, maar hier staat mais.

Dan ben ik weer op het Heidepad en zijn er eindelijk de doorkijkjes die ik al veel eerder had verwacht: wat ruigere graslandjes, tegen bosranden aan, met her en der een boom of een heg, een paar koeien, op de achtergrond de kerktoren van Nijemirdum. Dan het Lycklamabos, een voormalig eikenhakhoutbosje, nu in beheer van Natuurmonumenten. Op de Jeneverdyk, een paadje langs het bos, wordt het nog beter. Overal libellen hier, vlinders ook, en ik begrijp hoe dat komt:

hier is hard gewerkt aan een soortenrijke bosrand. Vrijwilligers hebben hier niet alleen de alles overwoekerende exotische Amerikaanse vogelkers verwijderd, ook een aantal bomen verdwenen, dood hout bleef liggen, er kwamen meidoorns, sleedoorns, Gelderse roos en zoete kers voor in de plaats.

Een geleidelijke overgang van bos naar pad en weiland. Omdat het zonlicht er goed bij kan, ontstaan microklimaatjes met veel insecten, libellen gedijen, en vogels. Acht territoria van tuinfluiters zaten dit jaar aan deze bosrand. Het weiland naast het bos was vroeger een maisveld, maar Natuurmonumenten heeft de boer elders grond verpacht, in ruil daarvoor mag dit grasland wat ruiger en bloemrijker worden, de hobbels en de koeienpoep zorgen weer voor insecten. In het bos is nog een veldje waar ook wat koeien zijn gekomen, die binnen de kortste keren normale, stevige poep produceerden, waar weer mestkevers op afkwamen, en dassen. Zo gaat dat. Het is tuinieren op een eilandje, maar zo kun je op kleine schaal nog wat bereiken

Gezonde koeien doen het werk op de Graasboerderij

Caspar loopt

Aflevering 71: de laatste stop in Gaasterland op de Graasboerderij waar gezonde koeien het werk doen.

Door: Caspar Janssen 1 september 2017, 02:00

Ik vermoed al dat het goed zit als ik kom aanlopen. De laatste stop in Gaasterland, de 'graasboerderij' van Sierd Deinum en Joke Ensing. De laatste uitlopers van bosjes, de laatste lichte glooiing in het landschap, een oprijlaan met bomensingels, mooie weilanden met koeien met hoorns. Sierd en Joke zijn net terug van een weekje fietsvakantie, ze zijn nog in fietstenue. Veel familie bij elkaar, een aanhankelijke hond, zwaluwen nog, koffie buiten, een ontspannen sfeer.

Het is dan ook helemaal niet zo moeilijk, zegt Sierd. 'De koeien doen het werk. Ze eten buiten het gras op, laten de mest achter en brengen de melk naar binnen. Dat is de essentie.' Hun biologisch-dynamische bedrijf is op die logica gestoeld. Koeien eten van nature gras, het liefst kruidenrijk gras, dat vinden ze het lekkerst, en dat is gezond. Deinum en Ensing hebben tachtig melkkoeien, voor zo veel koeien is er gras, een sluitende kringloop. De koeien lopen negen maanden per jaar buiten. De problemen beginnen, meent Sierd, als je de

opbrengsten kunstmatig gaat verhogen. Met meer koeien, met één snelgroeiende, eiwitrijke grassoort, met kunstmest, met krachtvoer, met granen, soja, maïs - allemaal elementen die je van buiten inbrengt. Wat vaak wordt vergeten: 'Dat kost extra werk en geld. Het voer, de antibiotica, de medicijnen, de machines, de stress. Veel boeren klagen over de medicijnenboekhouding. Die hebben wij niet, want we gebruiken geen medicijnen.'

Joke: 'De veearts zegt: ik kom hier vier keer per jaar, omdat het wettelijk verplicht is, maar ik heb hier nooit wat te doen.' Weinig kosten, een goede melkprijs, gezonde koeien die het meeste werk doen, veel contact met klanten die in hun boerderijwinkel komen. Niets te klagen dus. En ze hadden een mooie fietsvakantie. Al werden ook zij niet vrolijk van het boerenland. Sierd: 'Die maïs, dat raaigras, die schaalvergroting, het hoeft helemaal niet.' Hij predikt niet graag, maar toch: 'Als iedereen boert zoals wij heb je meer dan voldoende melk en een hogere melkprijs. Je hebt gezonde koeien, gezonde boeren, een gezonde bodem, volop weidevogels en een prachtig landschap.'

En ik kijk om me heen en denk: het klopt

De Deinums hebben zich ten doel gesteld aan te tonen dat rauwe biologisch-dynamische melk gezonder is voor de mens

Caspar loopt

Aflevering 72: hoe meer paardenbloemen de koe eet, hoe geler haar melk, aldus de biologisch-dynamische boer.

Door: Caspar Janssen 4 september 2017, 02:00

'In het voorjaar ziet het hier knalgeel van de paardenbloemen', zegt Welmoed Deinum, dochter en toekomstig bedrijfsopvolger van Sierd Deinum en Joke Ensing van de graasboerderij in Sondel. 'Zo vinden mensen ons huis. De navigatie houdt er hier vaak mee op. Ze denken: het zal daar wel zijn.'

Ik help Welmoed en haar vriend Wilmer om de koeien naar binnen te halen voor het melken. De dieren komen slechts schoorvoetend in beweging, ze blijven liever in de buurt van hun eten. Ze houden zichzelf gezond, zegt ze, onder meer door hun kruidenrijke dieet. In het voorjaar bloeit er speenkruid, paardenbloem, cichorei, pinksterbloem, duizendblad, witte naast verschillende grassoorten. De koeien weten precies wat ze nodig hebben en wanneer.'

Na de winter storten ze zich direct op de paardenbloemen, die volgens de biologisch-dynamische leer goed zijn voor de lever. 'Dan is hun melk ook geler.'

De Deinums hebben zich ten doel gesteld aan te tonen dat rauwe biologisch-dynamische melk gezonder is voor de mens. Hun eigen melk hebben ze al wel uitvoerig laten analyseren. Die zit boordevol goede vetten, vetzuren en omega 3. 'Gelukkig wordt de consument steeds kritischer', zegt Joke Ensing. Sierd Deinum: 'Gezondheidsclaims zijn lastig, dus moet je daar voorzichtig mee zijn, totdat het echt wetenschappelijk is aangetoond.' Een grootschalig onderzoek zit in de pijplijn. Dat neemt niet weg dat zij zelf allang weten pasteuriseren is slecht, het beschadigt de eiwitten in de melk. Sierd Deinum: 'Bij Friesland Campina weten ze dat ook best, vermoed ik. Maar voor bulkproductie is het lastig. Melk van koeien die mais hebben gegeten wordt zelfs extra verhit, vanwege een minieme kans dat er nog bacteriën in zitten. Je houdt dan melk over waarvan de technische kwaliteit goed is.' Maar er is dus meer dan technische kwaliteit, wil hij maar zeggen: 'Als je kunt aantonen dat rauwe melk van graskoeien gezonder is, verandert dat de zaak voor consumenten. Het kan boeren het extra zetje geven om het anders te gaan doen. En dat helpt bij de omslag naar een bloeiende lokale voedselmarkt en een mooi en levend platteland.'

De kippen in Sondel hebben geen fipronil nodig

Caspar loopt

Aflevering 73: de kippen in Sondel hebben geen fipronil nodig tegen bloedluis.

Door: Caspar Janssen 5 september 2017, 02:00

Caspar Janssen loopt een jaar lang door Nederland en brengt al doende het landschap in kaart, en daarmee de planten, dieren, mensen en kwesties van het Nederlandse land. Er staat ook een mobiele kippenren in de weilanden van de graasboerderij van Sierd Deinum en Joke Ensing in Sondel. Honderdvijftig kippen hebben ze. Dat is niets. In Nederland worden meer dan honderd miljoen kippen gehouden.

De kippen van Sierd en Joke gaan achter de koeien aan. Eerst begrazen de koeien een deel van het weiland, daarna lopen de kippen er en verspreiden ze - bijkomend voordeel - met hun poten de koeienmest gelijkmatig over het weiland. Om de drie dagen wordt de wagen verplaatst.

Ach, bloedluis, daar hebben hun kippen zelden last van, zegt Joke. Hun kippen kunnen zandbaden nemen wanneer ze maar willen, dat doen ze van nature ook, en dat helpt. Heel soms, als ze toch last van bloedluis hebben, dan zien de Deinums dat direct, omdat ze iedere individuele kip nu eenmaal regelmatig zien. En dan krijgen ze met een rugspruit een mengsel van groene zeep en brandspiritus. Soms zetten de Deinums een bak lavameel neer, daar baden de kippen in, en ze nemen het meel dan zelf mee naar hun zitstokken.

Wat ook zo is: bloedluizen bij vogels worden in de natuur bestreden door roofmijten. Ik herinner me het verhaal over mannetjesspreeuwen die vrouwtjesspreeuwen met bloemetjes het hof maken. Niet vanwege de fleurigheid, maar omdat in die bloemetjes een roofmijt zit die bloedluizen bestrijdt. De spreeuwen halen de takjes bij voorkeur weg bij de ingang van muizenholletjes, waar veel roofmijten zijn.

Maar ja, bloedluis bestrijden met dit soort methoden, dat is natuurlijk lastig in de stallen van de grote pluimveehouderijen, al wordt het wel geprobeerd. Ik zie opeens het beeld voor me van Nederlandse eieren die in Hongkong uit de schappen worden gehaald. Tragisch, maar ik vraag me toch vooral af waarom die eieren er überhaupt liggen, in Hongkong, in Sierra Leone, in Duitsland. Hebben die mensen zelf geen kippen? Moeten er daarom meer dan honderd miljoen kippen in Nederland worden gehouden?

Ik loop maar snel door, want ik begin weer allerlei verbanden te vermoeden.

Een paapje met een boodschap

Caspar Janssen loopt langs het Tjeukemeer

Aflevering 74: ons landschap is in verval, maar langs het Tjeukemeer is een paapje te zien en dat is mooi.

Een stukje langs het Tjeukemeer, tussen Oosterzee en Delfstrahuizen, een smal lintje pittoresk groen bovenlangs de Echtenerpolder. Onlangs was hier ophef, omdat een Amsterdamse huisarts zijn longklachten weet aan de intensieve veehouderij rondom zijn huisje in Oosterzee. Maar ik loop nu dus dat schilderachtige lintje langs het Tjeukemeer en denk na over twee problemen. Het eerste is dat ik een beetje moet doorlopen. Het tweede probleem schetste een lezer me onlangs. Je kunt best een mooi, groen lintje door Nederland trekken, maar dat geeft een zwaar vertekend beeld van ons vervallen landschap. En leuk, al dat enthousiaste geleuter - op televisie, in films, in de krant - over bijzondere vogeltjes in postzegeltjes natuur, maar daarmee wek je de indruk dat het allemaal wel meevalt.

Daarin geef ik hem gelijk, waar ik nu loop is een buffertje, het echte landschap begint 300 meter verderop, en loopt dan tientallen kilometers door. Morgen en overmorgen duik ik er nog tweemaal in. Maar nu even niet. En ook daarna trek ik me weer even terug in het lintje, uit zelfbescherming, om tijd te winnen en om het feelgoodkarakter van deze rubriek niet te veel te verstoren.

Goed, links het Tjeukemeer dus, met wat eilandjes erin en bootjes. Een aalscholver op een paaltje, zwaluwen, een strookje riet. Rechts van het pad de buffer met de polder, wat ruige graslandjes met schapen en koeien. En dan zie ik twee vogeltjes en denk: bijzonder! Even zijn ze weg, maar dan komt er één bijna opzichtig op de draad van het hek zitten, op 10 meter afstand. Oranje borst, witte wenkbrauwstreep, zwarte oorstreek... De hele vogelgids flitst door mijn hoofd en dan denk ik: paapje!

Meer van dit soort landschap betekent: meer van dit soort vogeltjes

Ik zoek de afbeelding op mijn telefoon en het klopt: paapje! En hij is mooi. Logisch dat-ie hier zit trouwens. Het is een vogel van het kleinschalige boerenland, in aantal gekelderde in de laatste decennia, vanwege het verdwijnen van dit landschap. Er zijn nog maar een paar honderd broedparen over. Een paapje met een boodschap. Meer van dit soort landschap betekent: meer van dit soort vogeltjes. Zo zie ik het dan maar.